



**ҲУҚУҚҲОИ ШАҲСОНИ  
ДАСТГИРШУДА  
Китобчаи кисагӣ барои  
кормандони мақомоти ҳифзи ҳуқуқ  
(дар шакли саволу ҷавоб)**

Душанбе - 2016с.

**ҲУҚУҚҲОИ ШАХСОНИ ДАСТГИРШУДА**  
**Китобчаи кисагӣ барои кормандони**  
**мақомоти ҳифзи ҳуқуқ**  
(дар шакли саволу ҷавоб)

**Душанбе 2016 с.**

ББК 67.99(2)  
Б30

Тартибдиҳанда: Азиз Солиев-Сармутахассиси шуъбаи ҳифзи ҳуқуқҳои шахрвандӣ ва сиёсии Дастгоҳи Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон

Муҳаррир: Раҷабмо Бадридинова – Муовини Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон - Ваколатдор оид ба ҳуқуқи кӯдак дар Ҷумҳурии Тоҷикистон

Китобчаи кисагӣ бо пешниҳоди Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон дар ҳамкорӣ бо Эътилофи ҷомеаи шахрвандӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон зидди шиканча ва бечазой барои кормандони мақомоти ҳифзи ҳуқуқ вобаста ба ҳуқуқи дастгиршудагон дар шакли саволу ҷавоб омода ва чоп шудааст.

Дар маводи мазкур ҳуқуқҳои шахсони дастгиршуда мутобиқи санадҳои меъёрии ҳуқуқии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар шакли саволу ҷавоб таҳия шуда, асосан барои кормандони мақомоти ҳифзи ҳуқуқ бо мақсади таъмини ҳуқуқу озодиҳои инсон ҳангоми дастгиркунӣ пешбинӣ шудааст.

Ҳангоми нашр намудани маълумотҳои дар китобчаи мазкур зикргардида ишора ба ҳамин нашрия ҳатмист.

Китоби мазкур бо кӯмаки молиявии Иттиҳоди Аврупо дар доираи лоиҳаи «Фаъолият оиди ҳифзи шиканча дар Қазоқистон ва Тоҷикистон» омода гардидааст. Уҳдадорӣ барои мазмуни ҳуҷҷати мазкур ба зиммаи ташкилоти ҷамъиятиест, ки онро таҳия намудааст. Худи ҳуҷҷат ба ҳеҷ вачҳ наметавонад ҳамчун баёнгари мавқеи Иттиҳоди Аврупо баҳозгорӣ шавад.



Китобчаи мазкур ройгон паҳн карда мешавад.

## МУНДАРИҶА

<b>I.</b>	<b>ДАСТГИРКУНИ, ТАРТИБИ РАСМИГАРДОНИИ ОН ВА ҲУҚУҚҲОИ ДАСТГИРШУДАГОН</b>	<b>7</b>
1.1.	Дар зери мафҳуми «дастгир кардани шахс» қонунгузорию Ҷумҳурии Тоҷикистон чиро дар назар дорад?	7
1.2.	Лаҳзаи дастгиркунии воқеӣ чист?	7
1.3.	Нисбати кӣҳо дастгиркуниро татбиқ намудан мумкин аст?	7
1.4.	Дар кадом ҳолатҳо дастгир намудани шахс мумкин аст?	8
1.5.	Асосҳои дастгир намудани шахс кадомҳоянд?	8
1.6.	Тартиби дастгир кардани шахс чӣ гуна аст?	10
1.7.	Оид ба дастгиркунии шахс чӣ гуна санадҳо тартиб дода мешаванд?	10
1.8.	Дар Санад оид ба фаҳмондадиҳии ҳуқуқи дастгиршудагон кадом маълумот бояд ворид карда шавад?	11
1.9.	Дар Санади дастгиркунӣ кадом ҳуқуқҳои дастгиршудагон дарҷ ёфтаанд?	11
1.10.	Дар Китоби бақайдгирии дастгиршудагон кадом маълумотҳо бояд ворид карда шаванд?	12
1.11.	Шаҳодаткунони тиббӣ аз тарафи кӣ ва дар кучо гузаронида шуда, кадом ҳолатҳоро бояд инъикос намояд?	13
1.12.	Протоколи дастгиркунӣ кай, аз тарафи кӣ тартиб дода мешавад ва кадом маълумотҳо дар он сабт карда мешаванд?	13
1.13.	Шахси бо гумони содир намудани ҷиноят дастгиршударо чанд вақт боздоштан мумкин аст?	15
1.14.	Дар қадом муҳлат дар бораи дастгир шудани	15

	<i>шахс ба хешу табори наздики ӯ хабар додан лозим аст?</i>	
1.15.	<i>Оиди дастгиркунии шахсони хориҷӣ ба кадом мақомот ва дар кадом муҳлат хабар додан зарур аст?</i>	15
<b>II.</b>	<b>ҶОЙҶО ВА ШАРОИТИ НИГОҶДОРИИ ШАХСОНИ ДАСТГИРШУДА</b>	<b>16</b>
2.1.	<i>Дастгиршудагонро дар кучо нигоҳ доштан мумкин аст?</i>	16
2.2.	<i>Дар тавқиғгоҳи (изолятор) нигоҳдори муваққатӣ (ТНМ) шахсро чанд муддат нигоҳ доштан мумкин аст?</i>	16
2.3.	<i>Мақсади дар ҳабс нигоҳ доштани дастгиршудагон дар чист?</i>	17
2.4.	<i>Оё барои нисбати шахси дастгиршуда истифода бурдани шиканҷа ҷавобгари ҷиноятӣ пешбинӣ гардидааст ва оид ба ин ба кадом мақомот мувоҷиат кардан мумкин аст?</i>	17
2.5.	<i>Дар асоси чӣ ва дар кадом ҳолатҳо шахси дастгиршуда озод карда мешавад?</i>	<b>18</b>
2.6.	<i>Оё дар сурати гузаштани муҳлати дастгиркунии сардори муассисаи нигоҳдори муваққатӣ-дастгиршударо метавонад мустақилона озод намояд?</i>	18
2.7.	<i>Оё ба шахси аз ҳабс озод кардашуда ягон ҳуҷҷати тасдиқкунандаи дар ҳабс нигоҳ дошта шуданаш дода мешавад?</i>	18
<b>III.</b>	<b>ХУСУСИЯТИ ДАСТГИРКУНИ ВА НИГОҶДОРИИ НОБОЛИҶОН</b>	<b>19</b>
3.1	<i>Мувофиқи қонунозорӣ шахси ноблиғ кист?</i>	19
3.2.	<i>Оё аз ҷониби корманди мақомоти ҳифзи ҳуқуқ нисбати ноблиғон истифода намудани яроқи оташфишон мумкин аст?</i>	19
3.3.	<i>Оё шароити нигоҳдори ноблиғон аз</i>	19

	<i>калонсолон фарқ мекунад?</i>	
3.4.	<i>Оё ноболиғони дастгиршударо якҷоя бо калонсолон нигоҳ доштан мумкин аст?</i>	20
<b>IV.</b>	<b><i>САЛОҲИЯТИ ВАКОЛАТДОР ОИД БА ҲУҚУҚИ ИНСОН ДАР МАСЪАЛАИ МУСОИДАТ БА ҲИФЗИ ҲУҚУҚИ ДАСТГИРШУДАГОН</i></b>	21
4.1.	<i>Оё Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон метавонад ба ҷойҳои дар ҳабс нигоҳдорӣ ташириф орад?</i>	21
4.2.	<i>Шахсоне, ки бо гумони содир намудани ҷиноят дастгир шудаанд, метавонанд ба Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон бо шикоят муроҷиат намоянд?</i>	22
4.3.	<i>Барои ҷӣ ташириф овардан ва гузаронидани мониторинго дар ҷойҳои дар ҳабс нигоҳдорӣ зарур аст?</i>	22



# ***I. ДАСТГИРКУНИ, ТАРТИБИ РАСМИГАРДОНИИ ОН ВА ҲУҚУҚҲОИ ДАСТГИРШУДАГОН***

## ***1.1. Дар зери мафҳуми «дастгир кардани шахс» қонунгузорию Чумҳурии Тоҷикистон чиро дар назар дорад?***

Дастгир кардани шахс, ин ба мақомоти таъқиби ҷиноятӣ овардани ӯ ва ба муҳлати кӯтоҳ дар ҷойҳои махсус бо тартиби муқарраркардаи қонунгузорӣ ва Кодекси муурофиавии ҷиноятӣ (КМЧ) нигоҳ доштани ӯ фаҳмида мешавад (қ.1 моддаи 91 КМЧ ҚТ).

## ***1.2. Лаҳзаи дастгиркунии воқеӣ чист?***

Лаҳзаи дастгиркунии воқеӣ - лаҳзаи воқеан маҳдуд кардани озодии шахс, аз ҷумла имконияти озодона ҳаракат намудан, маҷбуран дар ҷои муайян нигоҳ доштан, маҷбуран овардан ба мақомоти таъқиби ҷиноятӣ ё мамониат кардан ба анҷом додани дигар ҳаракатҳои шахс тибқи иродаи худ новобаста ба расман додани ягон мақоми муурофиавӣ ба шахси дастгиршуда ё иҷро намудани дигар расмиёти муқарраршуда, мебошад (моддаи 6 КМЧ ҚТ).

## ***1.3. Нисбати кихо дастгиркуниро татбиқ намудан мумкин аст?***

- шахси гумонбаршуда дар содир намудани ҷинояте, ки барои он ҷазо дар намуди маҳрум сохтан аз озодӣ ё нигоҳ доштан дар қисмҳои ҳарбии интизомӣ пешбинӣ гардидааст;

- айбдоршаванда ва судшавандае, ки қоидаҳои ҷорӣ пешгирии нисбат ба ӯ татбиқшударо вайрон намудааст;

- маҳкумшудае, ки дар ҳақиқи ӯ пешниҳоди мақомоти ваколатдор дар бораи бекор кардани шартан татбиқ накардани ҷазо (модаи 71 Кодекси ҷиноятӣ Чумҳурии Тоҷикистон) шартан пеш аз муҳлат аз адои ҷазо озод кардан (моддаи 76 Кодекси ҷиноятӣ Чумҳурии Тоҷикистон), мавқуф гузоштани адои ҷазо (модаи 78 Кодекси ҷиноятӣ Чумҳурии Тоҷикистон) мавҷуд аст (қ.2 моддаи 91 КМЧ ҚТ).



#### **1.4. Дар кадом ҳолатҳо дастгир намудани шахс мумкин аст?**

- дар асоси гумони бевосита дар содир намудани ҷиноят;
- дар асоси қарори мақомоти таъқиби ҷиноятӣ;
- дар асоси қарори (таъиноти) суд, судья дар бораи дастгир кардани маҳкумшуда то ҳалли масъалаи бекор кардани шартан татбиқ накардани ҷазо, мавқуф гузоштани адои ҷазо ё шартан пеш аз муҳлат аз адои ҷазо озод кардан (қ.3 моддаи 91 КМҶ ҚТ).

Қонунгузорӣ дигар ҳолатҳои дастгир намудани шахсро манъ кардааст.

#### **1.5. Асосҳои дастгир намудани шахс кадомҳоянд?**

Мувофиқи талаботи моддаи 92 Кодекси муурофиавии ҷиноятӣи Ҷумҳурии Тоҷикистон асосҳои дастгир намудани шахс чунинанд:

а) дастгир шудани шахс бо гумони бевосита дар содир кардани ҷиноят, яъне:

- дар вақти содир кардани ҷиноят ё бевосита баъди содир кардани он боздошт шуда бошад;

- шоҳидони ҳодиса, аз он ҷумла, шахси аз ҷиноят ҷабрдида бевосита шахси содирнамудаи ҷиноятро нишон диҳанд ё бо тартиби пешбиниамудаи моддаи 94 Кодекси муурофиавии ҷиноятӣи ҚТ (дар Китобчаи мазкур банди 1.6) боздошт намоянд;

- дар бадан, либос, ашёи ҳамроҳи шахсбуда, дар чизҳои истифодакарда, манзил, ҷои қор ё воситаи нақлиёти ӯ осори бараълои ҷиноят ошқор карда шуда бошанд, ки аз шарик будани ӯ дар содир намудани ҷиноят дарак медиҳанд;

- агар асосҳои дигари кофии гумонбар шудани шахс дар содир намудани ҷиноят мавҷуд бошанд, ба шарте, ки вай кӯшиши аз ҷои ҳодиса ё аз мақомоти таъқиби ҷиноятӣ пинҳон шуданро карда бошад ё ҷои зисти доимӣ надошта бошад ё дар маҳалли дигар зиндагӣ кунад ё шахсияташ муайян карда нашуда бошад.

Дастгиркунии шахс бо асосҳои зикргардида танҳо нисбати шахсе татбиқ карда мешавад, ки ӯ дар содир намудани қинояте гумонбар мебошад, ки барои содир намудани он ҷазо дар намуди маҳрум сохтан аз озодӣ ва ё ҷазои нигоҳ доштан дар қисмҳои ҳарбии интизомӣ пешбинӣ гардидааст;

б) қарор дар бораи дастгир намудани шахс барои эълон намудани айб. Агар айбдоршаванда дар дигар маҳал бошад ё ҷои будубоши ӯ маълум набошад, мақомоти таъқиби қиноятӣ ҳуқуқ дорад дар бораи дастгир кардани ин шахс қарор барорад. Қарор бояд аз тарафи мақомоти таҳқиқ иҷро карда шавад. Аз иҷро кардани қарори дастгиркунии мақомоти таъқиби қиноятӣ, ки қарор баровардааст, фавран хабардор карда мешавад. Муҳлати нигоҳ доштани дастгиршуда бо ин асос аз 72 соат аз лаҳзаи дастгиркунии воқея зиёд идома ёфта наметавонад. Ба дастгиршуда мумкин аст дар муҳлати мазкур айб эълон карда шавад, ба шарте, ки то ба охир расидани 72 соат аз лаҳзаи дастгиркунии вай аз ҳабс бо татбиқи ҷораи пешгирӣ, ки бо дар ҳабс нигоҳ доштан вобаста нест ё ба татбиқи ҷораи пешгирӣ дар ҳақиқи ӯ озод карда шавад (банди 2 қисми 3 моддаи 91 ва қисми 4 моддаи 95 КМЧ ҚТ);

в) қарор дар бораи дастгир кардани шахсе, ки қоидаи ҷораи пешгирии нисбат ба ӯ татбиқшударо вайрон кардааст. Дар ҳолате, ки гумонбаршуда, айбдоршаванда ё судшаванда қоидаҳои ҷораи пешгирии дар ҳақиқи ӯ татбиқшударо, ки ба нигоҳ доштан дар ҳабс вобаста нест ё уҳдадорӣ хаттиашро дар бобати ҳозир шудан бо даъвати мақомоти пешбурди муруфияи қиноятӣ ё хабар додан дар бораи ивази ҷои истиқомат риоя накунад, мақомоти пешбурди муруфияи қиноятӣ ҳуқуқ дорад дар бораи дастгир кардани шахс дар як вақт бо тартиби муқарраркардаи КМЧ Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳал намудани масъалаи татбиқи ҷораи пешгирӣ дар намуди ба ҳабс гирифтани қарор (таъинот) барорад (банди 2 қисми 2 моддаи 91, қисми 1 моддаи 96 КМЧ ҚТ);

г) қарори (таъиноти) суд оид ба дастгир кардани маҳкумшуда то ҳал намудани масъалаи бекор кардани шартан татбиқ накардани ҷазо, шартан пеш аз муҳлат аз адои ҷазо озод кардан ё мавқуф гузоштани адои ҷазо ҳангоми дар ин бора мавҷуд будани пешниҳоди мақомоти ваколатдор (банди 3 қисми 3 моддаи 91 ва моддаи 97 КМЧ ҚТ). Қарори (таъиноти) суд дар бораи дастгиркунии маҳкумшуда аз ҷониби мақомоти таҳқиқ

ичро карда мешавад. Доир ба ичрои қарор (таъинот) мақомоти онро ичрокарда фавран ба суд хабар медиҳад.

### ***1.6. Тартиби дастгир кардани шахс чӣ гуна аст?***

Корманди ваколатдори мақомоти таъқиби ҷиноятӣ ё дигар шахси ваколатдор вазифадор аст, ки ҳуқуқҳои мурофиавии шахси дастгиршударо (аз ҷумла, ҳуқуқи донишҷӯи он ки барои содир намудани кадом ҷиноят ӯ дастгир карда шудааст, ҳуқуқи ӯро ба занги телефонӣ, ё хабар додан ба адвокат ё хешованди наздик дар бораи дастгиршавӣ, доштани ҳимоятгар ва даст кашидан аз додани нишондод фаҳмонида, ӯро огоҳ намояд, ки нишондодҳои ӯ метавонанд ба сифати далел дар парвандаи ҷиноятӣ муқобили ӯ истифода шаванд) дар лаҳзаи татбиқи намудани маҳдудияти гашту гузор ва интиҳоби амалҳо ба таври шифоҳӣ ба ӯ эълон намуда, ҳамзамон барои амалӣ намудани ин ҳуқуқҳо шароит фароҳам оварда, ҷиҳати қонеъ намудани талабҳои қонунии шахси дастгиршуда чораҳои саривақтӣ андешад (қисми 1 моддаи 94 КМЧ ҚТ).

Баъди дар ҷои дастгиркунии воқеӣ ба дастгиршуда фаҳмонидани ҳуқуқҳои ӯ, дастгиршуда ба мақоми таъқиби ҷиноятӣ ё ҷои нигоҳдории дастгиршудагон дастрас карда (расонидани) мешавад. Дастгиршуда ба тариқи таъҷилӣ, бидуни кашолакорихоӣ беасос дар роҳ ба маҳалли таъиншуда оварда мешавад. Ҳангоми оварда расонидани дастгиршуда истифодаи зӯроварӣ, шиканҷа, дигар намуд муносибати бераҳмона ва ё пасткунандаи шаъну шарафи инсонӣ манъ аст.

### ***1.7. Оид ба дастгиркунии шахс чӣ гуна санадҳо тартиб дода мешаванд?***

Ҳангоми оварда расонидани дастгиршуда ба мақоми таъқиби ҷиноятӣ ё ҷои нигоҳдории дастгиршудагон чунин санадҳо тартиб дода мешаванд:

- санад (акт) оид ба фаҳмондадиҳии ҳуқуқи дастгиршуда бо ворид намудани маълумотҳо ба Китоби бақайдгирии дастгиршудагон;

- санад оид ба шаҳодаткунонии тиббӣ;

- протоколи дастгиркунӣ.

**1.8. Дар Санад оид ба фаҳмондадиҳии ҳуқуқи дастгиршудагон кадом маълумот бояд ворид карда шавад?**

Санад дар бораи фаҳмондадиҳии ҳуқуқҳои дастгиршуда аз ду қисми якхела иборат мебошад. Пас аз тартиб додани Санад қисми болоии он ба протоколи дастгиркунӣ замима карда шуда, қисми поёнии он ба дастгиршуда бояд супорида шавад.

Дар Санад бояд:

- сана, вақт, ному насаби дастгиршуда, санаи таваллуди ӯ, ҷои тартиб додан, гумонбар (айбдоршаванда) дар содир намудани кадом ҷинояти бо КҶ Ҷумҳурии Тоҷикистон пешбинишуда дастгир карда шудааст;

- ҳуқуқҳои дастгиршуда;

- вазифа ва имзои дастгиршуда оид ба гирифтани нусхаи санад, сана ва вақти гирифтани он.

**1.9. Дар Санади дастгиркунӣ кадом ҳуқуқҳои дастгиршудагон дарҷ ёфтаанд?**

Ҳуқуқҳои дастгиршуда:

- ба ҳешовандонаш дар бораи дастгир шуданаш хабар додан;

- ҳимоятгар даъват намуда, дар ҳузури ӯ баёнот ва ё нишондод додан:

- донад, ки барои ҷӣ гумонбар ё айбдор доништа шудааст;

- муқобили худ ва ҳешовандони наздикаш шоҳидӣ надихад;

- баёнот ё нишондод диҳад ё надихад;

- бо забони модарии худ ё дигар забоне, ки медонад баёнот ё нишондод диҳад;

- аз хизмати тарҷумон ройгон истифода барад;

- аз истифодаи зуроварӣ, шиканча, дигар навъ муносибат ё ҷазои бераҳмона, ғайриинсонӣ ва пасткунандаи шаъну шарафи шахс эмин бошад;

- аз кӯмаки бетаъхири тиббӣ, аз ҷумла шаҳодаткунонии тиббӣ истифода барад;

- нусхаи протоколи дастгиркунӣ ва қарор дар бораи интихоби чораи пешгириро гирад;

- дархост изҳор кунад;

- бо протоколҳои амалҳои тафтишотӣ шинос шуда, нисбати онҳо эродҳо нависад;

- далелҳо пешниҳод кунад;

- аз амал (беамалӣ) ва қарори шахсони мансабдор шикоят намояд.

### ***1.10. Дар Китоби бақайдгирии дастгиршудагон кадом маълумотҳо бояд ворид карда шаванд?***

Дар Китоби бақайдгирии дастгиршудагон бояд чунин маълумотҳо ворид карда шаванд:

- сана ва вақти овардани шахси дастгиршуда;

- ному насаби шахси дастгиршуда;

- аризаҳои шифоҳии шахси дастгиршуда;

- ному насаби адвокати даъватшуда ё ному насаби шахсе, ки телефонограмма оид ба даъвати адвокатро қабул кардааст;

- рақами телефониё, ки тавассути он адвокат даъват карда шудааст;

- сана ва вақти хабардор кардани хешовандони шахси дастгиршуда;

- ному насаб ва рақами телефони шахсе, ки хабарнома ро қабул кардааст;

- воситаи овардани шахси дастгиршуда бо нишон додани воситаи нақлиёти истифодашуда;

- сана ва вақти хабардор кардани Вазорати корҳои хориҷии Ҷумҳурии Тоҷикистон (агар шахси дастгиршуда шахрванди кишвари хориҷӣ бошад) ё фармондеҳи қисми ҳарбӣ (агар шахси дастгиршуда хизматчиӣ ҳарбӣ бошад);

- ному насаб, вазифа ва имзои шахсе, ки дастгиршударо овардааст.

### ***1.11. Шаҳодаткунонии тиббӣ аз тарафи кӯ ва дар кучо гузаронида шуда, кадом ҳолатҳоро бояд инъикос намояд?***

Шаҳодаткунонии тиббӣ аз тарафи духтур дар ҳуҷраи алоҳидаи бинои мақоми таъқиби ҷиноятӣ гузаронида мешавад.

Дар он чунин маълумотҳо дарҷ карда мешаванд:

- пурсиши дастгиршуда оиди вазъи саломатии ӯ (аз ҷумла, вобаста ба мавҷудияти ягон навъ беморӣ);

- муоинаи берунии бадани дастгиршуда (ҷиҳати ошкор намудани ҷароҳатҳои ҷисмонӣ, муайянкунии хислат ва давраи пайдоиши онҳо);

- ба қайд гирифтани вазъи саломатии дастгиршуда бо инъикос намудани натиҷаҳои муоинаи берунӣ ва нишондиҳандаҳои тиббӣ (фишори хун, ҳарорат ва ғ.).

Тавсиҳои духтур оид ба зарурати муоинаи махсус, расонидани ёрии тиббӣ, бистарӣ намудани дастгиршуда ва ғайра барои шахсе, ки дастгиркуниро амалӣ кардааст, ҳатмӣ мебошанд.

### ***1.12. Протоколи дастгиркунӣ кай, аз тарафи кӯ тартиб дода мешавад ва кадом маълумотҳо дар он сабт карда мешаванд?***

Баъд аз ба мақомоти таъқиби ҷиноятӣ овардани дастгиршуда шахси мансабдори мақомоти таҳқиқ, таҳқиқбаранда, муфаттиш дар давоми се соат протоколи дастгиркунӣ тартиб медиҳанд. Ҳангоми тартиб додани протоколи мазкур ба гумонбаршуда ҳуқуқҳои ӯ, ки дар моддаи 46 Кодекси муурофиавии ҷиноятӣ (дар Китобчаи мазкур банди 1.9) пешбинӣ

шудаанд, фаҳмонида шуда, дар ин бора дар протоколи дастгиркунӣ сабт карда мешавад.

Дар протоколи дастгиркунӣ маълумотҳои зерин дарҷ карда мешаванд:

- сана, ҷой ва вақти тартиб додани протокол, рақами тартибии он;

- насаб, ном ва номи падар, вазифа ва рутбаи кормандони мақомоти таъқиби ҷиноятӣ, шахсони мансабдор ва шахсони дигар, ки дар анҷом додани амалиёти дастгиркунӣ иштирок кардаанд;

- дар сурати иштирок кардани шахсони ҳолис, тарҷумон ва дигар шахсон дар амалиёти дастгиркунӣ насаб, ном, номи падар, суроға ва дигар маълумотҳои, ки шахсияти онҳоро муайян мекунанд;

- асос ва вачҳҳои дастгир намудан, ҷой ва вақти дастгиркунии воқеӣ, ба мақомоти таъқиби ҷиноятӣ овардани шахс (бо зикри сана, соату дақиқа);

- маълумот дар бораи фаҳмонидани ҳуқуқҳои гумонбаршуда, шахсони ҳолис ва шахсони дигар, ки дар амалиёт иштирок мекунанд;

- натиҷаҳои кофтукови шахсии дастгиршуда;

- сана ва вақти дастгиркунии шахс ва аз ҷои нигоҳдории ӯ хабардор кардани аъзои болиғи оила ё хешованди наздики шахси дастгиршуда, тарзи хабардоркунӣ (аз ҷониби кӣ ва ба кадом восита хабар расонида шудааст, агар хабари телефонӣ бошад, рақами телефон нишон дода мешавад, насаб, ном ва номи падари шахсе, ки аз дастгиркунӣ ва ҷои нигоҳдории дастгиршуда хабардор карда шудааст.

Протоколи дастгиркунӣ ба дастгиршуда эълон карда шуда, аз ҷониби шахси мансабдори онро тартибдода дастгиршуда, ҳимоятгари ӯ (агар ӯ иштирок дошта бошад) ва дигар шахсон, ки дар амалиёти мазкур иштирок кардаанд, имзо карда мешавад (қ.2 ва 3 моддаи 94 КМЧ ҚТ).

### **1.13. Шахси бо гумони содир намудани ҷиноят дастгиршударо чанд вақт боздоштан мумкин аст?**

Шахси бо гумони содир намудани ҷиноят дастгиршударо аз лаҳзаи дастгиркунӣ зиёда аз 72 соат боздоштан мумкин нест. Баъди гузаштани ин муҳлат дастгиршуда бояд озод карда шавад ё нисбати ӯ чораи дигари пешгирии дар Кодекси муурофиавии ҷиноятӣи Ҷумҳурии Тоҷикистон пешбинишуда татбиқ карда шавад, ба ғайр аз ҳолате, ки суд дар бораи ба таъхир гузоштани қабули қарори дархости мақомоти таъқиби ҷиноятӣ дар бораи ба ҳабс гирифтани шахс ба муҳлати на зиёда аз 72 соат барои пешниҳоди далелҳои асосноки дастгиркунӣ, қарор қабул мекунад. Дар ин маврид судья дар қарор муқаррар менамояд, ки муҳлати дастгиркуниро то чанд рӯзу соат дароз мекунад. Оғози муҳлати дастгиршавии шахс лаҳзаи воқеан дастгир кардани ӯ ҳисоб карда мешавад (қ.3 моддаи 92 КМҶ ҚТ).

### **1.14. Дар қадом муҳлат дар бораи дастгир шудани шахс ба хешу табори наздики ӯ хабар додан лозим аст?**

Мақомоти пешбурди муурофиаи судии ҷиноятӣ, ки шахсро дастгир кардааст, вазифадор аст бетаъхир аз лаҳзаи дастгиркунии воқеӣ дар бораи дастгиркунӣ ва ҷои нигоҳ доштани дастгиршуда ё ивазкунии ҷои нигоҳдории дастгиршуда ягон аъзои болиғи оила ё хешовандони наздикро хабардор кунад ё ба худи дастгиршуда имконияти чунин хабардор карданро диҳад (қисми 1 моддаи 100 КМҶ ҚТ).

### **1.15. Оид ба дастгиркунии шахсони хориҷӣ ба қадом мақомот ва дар қадом муҳлат хабар додан зарур аст?**

Мақомоти пешбурди муурофиаи судии ҷиноятӣ, ки шахрванди давлати хориҷиро дастгир кардааст, вазифадор аст бетаъхир аз лаҳзаи дастгиркунии воқеӣ дар бораи дастгиркунӣ ба Вазорати корҳои хориҷии Ҷумҳурии Тоҷикистон барои огоҳ намудани сафоратхона ё консулгарии ин давлат хабар диҳад (қисми 2 моддаи 100 КМҶ ҚТ).



## **II. ҶОЙҶО ВА ШАРОИТИ НИГОҶДОРИИ ШАХСОНИ ДАСТГИРШУДА**

### **2.1. Дастгиршудагонро дар кучо нигоҳ доштан мумкин аст?**

Шахсони дастгиршуда танҳо дар ҷойҳои махсуси бо ин мақсадҳо ҷиҳозонидашуда ва ба талаботи меъёрҳои санитарӣ ҷавобгӯй (мавҷудияти ҳочатхонаи ҷудокардашуда, гармидиҳӣ, вентилятор ва масоҳати санитарӣ дар ҳаҷми чор метри мураббаъ барои як нафар) нигоҳ дошта мешаванд.

Шахсони дастгиршуда дар ҷойҳои зерин нигоҳ дошта мешаванд:

- дар тавқиғоҳи (изоляторӣ) нигоҳдорию муваққатӣ (ТНМ);
- дар гауптвахтаҳо хизматчиёни ҳарбӣ;
- дар муассисаҳои маҳалли адои ҷазо шахсоне, ки ҷазоро дар намуди маҳрумӣ аз озодӣ адо менамоянд.

### **2.2. Дар тавқиғоҳи (изоляторӣ) нигоҳдорию муваққатӣ (ТНМ) шахсро чанд муддат нигоҳ доштан мумкин аст?**

Дар тавқиғоҳҳои (изоляторҳои) нигоҳдорию муваққатӣ гумонбаршудагон, айбдоршавандагон ва судшавандагоне, ки нисбати онҳо ҷораи пешгирии дар ҳаёб нигоҳ доштан татбиқ карда шудааст, набояд зиёда аз се шабонарӯз нигоҳ дошта шаванд, ба истиснои ҳолатҳои пайдо гардидани зарурат барои гузаронидани амалҳои тафтишотӣ ва ё мувофиқи судӣ берун аз тавқиғоҳи тафтишотӣ, ки ҳамаарӯза овардани гумонбаршуда, айбдоршаванда ва судшавандаеро, ки дар тавқиғоҳҳои (изоляторҳои) тафтишотӣ нигоҳ дошта мешаванд, душвор мегардонад, гузаронидани шахсони номбаршуда ба тавқиғоҳҳои (изоляторҳои) нигоҳдорию муваққатӣ бо қарори прокурор, муфаттиш ва ё шахси таҳқиқбаранда, қарори судя, инчунин таъиноти суд ба муҳлати на зиёда аз даҳ рӯз дар як моҳ иҷозат дода мешавад (қисми 2 моддаи 9 ва моддаи 13 Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи тартиб ва шароити дар ҳаёб

нигоҳ доштани гумонбаршуда, айбдорашаванда ва судшаванда»).

### **2.3. Мақсади дар ҳабс нигоҳ доштани дастгиршудагон дар чист?**

Дар ҳабс нигоҳ доштани гумонбаршуда, айбдоршаванда ва судшаванда бо мақсадҳои пешбининамудаи Кодекси муурофиавии ҷиноятии Ҷумҳурии Тоҷикистон татбиқ карда мешавад.

Дар ҳабс нигоҳ доштани гумонбаршуда, айбдоршаванда ва судшаванда набояд ба мақсадҳои расонидани азобу шиканча ва ё зарари ҷисмониву маънавӣ истифода карда шавад (қисми 2 моддаи 9 ва моддаи 13 Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи тартиб ва шароити дар ҳабс нигоҳ доштани гумонбаршуда, айбдорашаванда ва судшаванда»).

### **2.4. Оё барои нисбати шахси дастгиршуда истифода бурдани шиканча ҷавобгарии ҷиноятӣ пешбинӣ гардидааст ва оид ба ин ба кадом мақомот мууроҷиат кардан мумкин аст?**

- Қонунгузориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон барои истифодаи шиканча нисбати шахс ҷавобгарии ҷиноятиро дар моддаи 143<sup>1</sup> Кодекси ҷиноятии Ҷумҳурии Тоҷикистон пешбинӣ кардааст.

Шахси ба шиканча гирифташуда метавонад оид ба чунин амал ба мақомотҳои зерин мууроҷиат намоянд:

- маъмурияти ҷои боздошт;
- мақомоти прокуратура;
- суд;
- Ваколатдор оиди ҳуқуқи инсон (дастгиршудагони ноболиф ба Ваколатдор оид ба ҳуқуқи кӯдак).

## ***2.5. Дар асоси чӣ ва дар кадом ҳолатҳо шахси дастгиршуда озод карда мешавад?***

Дар асоси қарори (таъиноти) мақомоти пешбурди муурофияи ҷиноятӣ дастгиршуда дар ҳолатҳои зерин озод карда мешавад:

- гумони аз тарафи шахс содир шудани ҷиноят тасдиқ нагардида бошад;

- асосҳои минбаъд дар ҳабс нигоҳ доштан аз байн рафта бошанд;

- муқаррар карда шуда бошад, ки дастгиркунӣ бо риоя накардани қоидаҳои муқаррарнамудаи Кодекси муурофияви ҷиноятӣ амалӣ карда шудааст;

- муҳлати дастгиркунӣ гузашта бошад (қисми 1 моддаи 99 ҚМЧ ҚТ).

## ***2.6. Оё дар сурати гузаштани муҳлати дастгиркунӣ сардори муассисаи нигоҳдории муваққатӣ дастгиршударо метавонад мустақилона озод намояд?***

Сардори муассисаи нигоҳдории муваққатӣ дар ин сурат метавонад пас аз огоҳ намудани мақомоти пешбурди муурофияи ҷиноятӣ, ки айбдорро дастгир кардааст, ўро озод намояд. (қисми 2 моддаи 99 ҚМЧ ҚТ).

## ***2.7. Оё ба шахси дастгиршуда ҳангоми озод кардан ягон ҳуҷҷати тасдиқкунандаи дар ҳабс нигоҳ дошта шуданаш дода мешавад?***

Мақомоти пешбурди муурофияи ҷиноятӣ, ки дар бораи озод кардани дастгиршуда қарор қабул кардааст, ба ў маълумотномае медиҳад, ки дар он аз тарафи кӣ дастгир шудан, асос, ҷой ва вақти дастгиркунӣ, асос, сабаб ва вақти озодшавӣ нишон дода мешавад (қисми 3 моддаи 99 ҚМЧ ҚТ).

### **III. ХУСУСИЯТИ ДАСТГИРКУНӢ ВА НИГОҲДОРИИ НОБОЛИҒОН**

#### **3.1. Мувофиқи қонунгузорӣ шахси ноболиғ кист?**

Ноболиғ (кӯдак) шахсе эътироф карда мешавад, ки ба синни ҳаҷдаҳсолагӣ (ба синни балоғат) нарасидааст (қими 1 моддаи 55 КО ҶТ).

#### **3.2. Оё аз ҷониби корманди мақомоти ҳифзи ҳуқуқ нисбати ноболиғон истифода намудани яроқи оташфишон мумкин аст?**

Истифодаи силоҳи оташфишон нисбати ноболиғон манъ аст, ғайр аз ҳолатҳое, ки аз ҷониби онҳо содир намудани ҳучум, нишон додани муқобилияти мусаллаҳона, содир намудани ҳучуми гурӯҳӣ ва ё мусаллаҳонае, ки ба ҳаёти одамон таҳдид мекунад, инчунин ҳангоми ҷамъ шудани одамон, ки аз ин амал метавонад шахсони бегуноҳ зарар бинанд.

#### **3.3. Оё шароити нигоҳдории ноболиғон аз калонсолон фарқ мекунад?**

Дар ҷойҳои дар ҳабс нигоҳ доштан барои гумонбаршуда, айбдоршаванда ва судшавандаи ноболиғ шароити беҳтари моддию маишӣ муҳайё карда шуда, хизматрасонии махсуси тиббӣ ва меъёри барзиёди озуқаворӣ ва таъминоти ашъӣ, ки аз тарафи Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон муайян карда шудааст, ташкил карда мешавад.

Давомнокии гаштугузори ҳаррӯзаи гумонбаршуда, айбдоршаванда ва судшавандаи ноболиғ на камтар аз ду соат муқаррар мегардад. Ҳангоми гаштугузори ҳаррӯза ба ноболиғон имконият дода мешавад, ки ба варзиш ва машқҳои ҷисмонӣ машғул шаванд (қисми 1 моддаи 32 Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи тартиб ва шароити дар ҳабс нигоҳ доштани гумонбаршуда, айбдоршаванда ва судшаванда»).

### **3.4. Ноболиғони дастгиршударо якҷоя бо калонсолон нигоҳ доштан мумкин аст?**

Тибқи қонун ноболиғон аз калонсолон дар алоҳидагӣ нигоҳ дошта мешаванд.

Дар ҳолатҳои истисноӣ бо розигии прокурор дар камераҳое, ки ноболиғон нигоҳ дошта мешаванд, ҷойгир кардани калонсолони ҳислати мусбат зоҳирнамуда, ки бори аввал ба ҷавобгарии ҷиноятии касида шудаанд ва ҷинояти содиркардаи онҳо аз қабилӣ ҷиноятии вазнин ва махсусан вазнин нест, иҷозат дода мешавад (қисми 2 моддаи 34 Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи тартиб ва шароити дар ҳабс нигоҳ доштани гумонбаршуда, айбдорашаванда ва судшаванда»).

## **IV.САЛОҲИЯТИ ВАКОЛАТДОР ОИД БА ҲУҚУҚИ ИНСОН ДАР МАСЪАЛАИ МУСОИДАТ БА ҲИФЗИ ҲУҚУҚҲОИ ДАСТГИРШУДАГОН**

### **4.1. Оё Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон метавонад ба ҷойҳои дар Ҳафт нигоҳдорӣ ташриф орад?**

Ҳангоми санҷиши шикоят ва амалӣ намудани дигар ваколатҳои худ Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳуқуқ дорад ба монеа ба муассисаҳои иҷроӣ ҷазои ҷиноятӣ, тавқиғоҳои (изоляторҳои) тафтишотӣ ва тавқиғоҳои (изоляторҳои) муваққатӣ ташриф наояд (моддаи 12 Қонуни ҚТ «Дар бораи Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон дар ҚТ»).

Инчунин Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон барои санҷиши шикоят бо ташаббуси худ ё ҳангоми гирифтани маълумот оид ба вайронкунии оммавӣ ва ҷиддии ҳуқуқи озодиҳои инсон ва шаҳрванд метавонад мустақилона ё якҷоя бо шахсони мансабдори мақомоти ваколатдори давлатӣ оид ба масъалаҳои ҳуқуқи инсон санҷиши фаъолияти муассисаҳои мазкурро гузаронад.

Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон оид ба масъалаҳои салоҳияти худ ҳуқуқ дорад бетаъхир аз ҷониби шахсони ҳайати роҳбарикунандаи тавқиғоҳо, маъмурияти ҷойҳои нигоҳдории муваққатӣ ва маҳрумӣ аз озодӣ, ки дар ҳудуди Тоҷикистон воқеанд, қабул карда шавад.

Ваколатдор оид ба ҳуқуқи кӯдак дар Ҷумҳурии Тоҷикистон низ вобаста ба масъалаҳои ҳуқуқи кӯдак чунин ваколатҳоро дорад.

**4.2. Шахсоне, ки бо гумони содир намудани ҷиноят дастгир шудаанд, метавонанд ба Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон бо шикоят муроҷиат намоянд?**

Шахсоне, ки бо гумони содир намудани ҷиноят дастгир шудаанд, метавонанд ба суд, прокуратура, Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон, Ваколатдор оид ба ҳуқуқҳои кӯдак ё дигар мақомоте, ки барои назорати ҷойҳои дар ҳабс нигоҳдорӣ ҳуқуқдоранд, бо таклиф ва арзу шикоятҳои муроҷиат намоянд. Ин муроҷиатҳои сензура карда намешаванд ва на дертар аз рӯзи дигари қорӣ аз лаҳзаи супурдани таклиф ва аризаҳои шикоят ба мақомоти дахлдор бояд фиристода шаванд.

**4.3. Барои чӣ ташриф овардан ва гузаронидани мониторингҳои дар ҷойҳои дар ҳабс нигоҳдорӣ зарур аст?**

Ташриф овардан ва гузаронидани мониторингҳои дар ҷойҳои дар ҳабс нигоҳдорӣ яке аз чораҳои самараноки пешгирии вайронкунии ҳуқуқҳои шахсони дар ҷунин ҷойҳои нигоҳдошташаванда мебошад.

Мақсад аз ташриф овардан ва гузаронидани мониторингҳои бартараф намудан ва ислоҳи камбудӣҳо мебошад.

## ***Рӯйхати адабиёти истифодашуда:***

Кодекси Муруфиавии ҷиноятии Ҷумҳурии Тоҷикистон, с.2009:

Кодекси Оилаи Ҷумҳурии Тоҷикистон;

Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи тартиб ва шароити дар ҳабс нигоҳ доштани гумонбаршуда, айбдорашаванда ва судшаванда»;

Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи милитсия»:

Дастурамал «Дар бораи дастгиркунӣ», ки бо фармоиши муштаракӣ №5-60; №46; №98- «а»; №40; №463/1 аз 24 октябри соли 2012 ва №73 аз 17-уми ноябри соли 2012 аз ҷониби Прокуратураи Генералии Ҷумҳурии Тоҷикистон, Вазорати қорҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон, Вазорати адлияи Ҷумҳурии Тоҷикистон, Кумитаи давлатии амнияти миллии Ҷумҳурии Тоҷикистон, Агентии назорати давлатии молиявӣ ва мубориза бо коррупсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Агентии назорати маводи нашъаовари назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон тасдиқ шудааст.





*Барои нашрияҳои худ Фонди ҷамъиятии "Нота Бене" коғази мутобиқ ба FSC (гурӯҳи маҳсулот аз ҷангалҳои масъулиятнок идорашаванда ва аз дигар манбаъҳои назоратшаванда)-ро истифода мекунад.*

*Андозаи А5. Ҳуруфи Arial.  
Ҷопи оперативӣ. Адади нашр 500 нусха  
С.И. Пулатов М.*